

MAURICE LUGEON (1870—1953)

Maurycy Lugeon był profesorem geologii na Uniwersytecie w Lozannie od r. 1897. Działalność naukową rozpoczął rozprawą o oligoceńskiej

florze molassowej (1877), którą ogłosił, mając lat siedemnaście! Dalsze prace miały też charakter paleontologiczny, np. o żółwiach kopalnych. Wkrótce jednak, częściowo ze swym profesorem E. Renevierem, rozpoczął kartowanie geologiczne Alp po graniczą Francji i Szwajcarii. W tym okresie zetknął się z Marcellem Bertrande, profesorem Ecole de Mines w Paryżu, który w tym czasie (ostatnie dwudziestolecie ubiegłego wieku), po odkryciu wielkich nasunięć w bel-

gijskim zagłębieniu węglowym, poszukiwał podobnych nasunięć w Alpach. Jedną z pierwszych jego większych prac zawierających wyniki badań nad geologią Alp leżących na południe od Jeziora Lemańskiego jest rozprawa „La brèche du Chablais” (1896). Niemal równocześnie przeprowadza Lugeon studia geomorfologiczne nad powstaniem dolin w Alpach zachodnich w zależności od obniżień podłużnych osi fałdów, nad kaptazem górnego Rodanu, będącego dopływem Aary (więc należącego do dorzecza Renu) przez Arwę, nad epigenetycznymi przełomami Aary i Rodanu itd. Wkrótce po opublikowaniu rozprawy o Chablais Lugeon zmienia swą poprzed-

nią interpretację (wysad w kształcie grzyba) i tłumaczy budowę tego obszaru stosując hipotezę płaszczowinowego nasunięcia. Poglądy te przedstawił w najważniejszym dziele swego życia: „Les grandes nappes de recouvrement des Alpes du Chablais et de la Suisse” (1902); w myśl jego koncepcji w tym dziele przedstawionej Chablais i Prealpy są nasunięte z południa na utwory trzeciorzędowe i stanowią ogromną czapę pływającą na młodszych utworach. Praca ta stanowiła pierwszą wielką syntezę tektoniczną Alp Szwajcarskich, stojącą na gruncie poglądów o płaszczowinowej budowie gór.

Wkrótce te poglądy zastosował L u g e o n do Karpat. Przeinterpretował on tektonikę Tatr w ujęciu V. U h l i g a, opierając się na mapie wiedeńskiego badacza i uzasadnił pogląd, że w Tatrach w serii wierchowej znajdują się czapki tektoniczne zbudowane ze skał krystalicznych, leżących na mezozoicznych utworach. Czuba Goryczkowa, Małolączniak i inne części Czerwonych Wierchów stanowią takie czapki. Ponad nimi przevaliła się nasunięta z południa, zdygitowana płaszczowina regłowa, zachowana na północnych stokach Tatr. L u g e o n wyraził też przypuszczenie, że skałki pienińskie są czołem wynurzającej się płaszczowiny regłowej, wlokącej w swym spągu porwaki utworów wierchowych. Poglądy te zostały zawarte w rozprawie „Les nappes de recouvrement de la Tatra et l'origine des Klippes des Carpathes” (1903). W roku 1903, podczas wycieczki Międzynarodowego Kongresu Geologicznego w Wiedniu, prowadzonej przez U h l i g a, L u g e o n mógł w terenie udowodnić słusność swych poglądów. W czasie tej wycieczki zetknął się on po raz pierwszy z Polską.

Z innych prac L u g e o n a w Alpach należy wymienić liczne szczegółowe mapy geologiczne Alp berneńskich i wodyjskich, opatrzone tekstami objaśniającymi. W ostatnich latach swego życia zajmował się zagadnieniami faz orogenicznych w Alpach („Trois tempêtes géologiques”, 1930) oraz zagadnieniem powstawania fałdów i płaszczowin pod wpływem siły ciężkości (teoria dywertikulacji).

U prof. L u g e o n a studiowało kilku Polaków, wybitnych później geologów: Mieczysław L i m a n o w s k i, Ferdynand R a b o w s k i, Ludwik H o r w i t z, Stanisław K r a j e w s k i, Bohdan Ś w i d e r s k i, Joachim H e m p e l, a ponadto wielu innych na krótszy lub dłuższy czas zatrzymywało się w jego pracowni w Lozannie. L u g e o n odwiedzał Polskę kilka razy, w r. 1903 po raz pierwszy, później jako ekspert w sprawach naftowych i budowy zapór wodnych. Został powołany na członka-korespondenta Polskiej Akademii Umiejętności w r. 1920, na członka honorowego Polskiego Towarzystwa Geologicznego (w r. 1937) i kilku innych polskich towarzystw naukowych. Odznaczony był też Krzyżem Komandorskim Orderu Polonia Restituta (1938).

Marian Książkiewicz

RÉSUMÉ

La première rencontre du professeur Maurice L u g e o n avec la Pologne eut lieu en 1903, au cours d'une excursion organisée par le Congrès International Géologique à Vienne, dont le trajet menait par les Tatras.

Plus tôt, dans son travail „Les nappes de recouvrement de la Tatra et l'origine des Klippes des Carpathes”, s'appuyant sur la carte, faite par V. Uhlig, il démontra l'existence de la structure en nappes des Tatras et des Klippes de Pieniny. Pendant son séjour dans les Tatras, il put confirmer ses thèses sur place.

Parmi les élèves du professeur Lugeon il y avait quelques Polonais comme Mieczysław Limanowski, Ferdynand Rabowski, Ludwik Horwitz, Stanisław Krajewski, Bogdan Świdorski, Joachim Hempel, devenus plus tard des géologues éminents.

Lugeon est venu encore plusieurs fois en Pologne en quantité d'expert dans le domaine du pétrole et de la construction des barrages. Il fut nommé membre-correspondant de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres à Cracovie, membre-honoraire de la Société Géologique de Pologne (1937) et de quelques autres sociétés scientifiques de Pologne. Il reçut l'ordre „Polonia Restituta” (1938).

Marian Książkiewicz

traduit par M. Świątkowska